

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ

โครงการปรับปรุงการทำประมงอย่างยั่งยืน (Fishery Improvement Project, FIP) ที่ได้มีมาตรการสำหรับประเทศผู้ส่งออกผลผลิตประมง ที่จะต้องมีแผนการ (Action plan) ในการปรับปรุงการทำประมง โดยแผนการดังกล่าวจะต้องเกิดจากความร่วมมือจากทุกหน่วยงานที่อยู่ในประเทศนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็น ชาวประมง ผู้ประกอบการ เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักวิจัย และหน่วยงานที่ไม่หวังผลกำไร หรือเอ็นจีโอ เพื่อการจัดการอย่างยั่งยืน (สมาคมอาหารแช่เยือกแข็งไทย, 2555) ไม่เช่นนั้นแล้วผลผลิตการทำประมงที่เคยส่งออกได้ จะไม่สามารถส่งออกได้ โครงการ FIP ได้มีประเทศในอาเซียนได้รับโครงการนี้เข้าไปเพื่อปรับปรุงการทำประมงแล้ว เช่น ประเทศอินโดนีเซีย เวียดนาม และฟิลิปปินส์ แต่สำหรับประเทศไทยยังอยู่ในขั้นตอนของการเตรียมการอยู่ อย่างไรก็ตามในไม่ช้าโครงการ FIP จะเข้ามามีบทบาทสำคัญในประเทศอย่างแน่นอน เนื่องจากมีผลต่ออุตสาหกรรมการทำประมงในประเทศ การประเมินทรัพยากรประมง และข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ ถือเป็นส่วนหนึ่งของการเริ่มต้น เพื่อเข้าสู่การจัดการทรัพยากรประมงอย่างยั่งยืน เช่น พลวัตประชากรสัตว์น้ำเป้าหมาย โดยเฉพาะสัตว์เศรษฐกิจ ชีววิทยาประชากรนิเวศวิทยาประชากร และสถานภาพของแผนการจัดการทรัพยากรชนิดนั้น ๆ ในท้องถิ่น (Local management) รวมไปถึงกฎหมาย และมาตรการของรัฐ ที่จะใช้บังคับทิศทางการจัดการทรัพยากรประมงให้ยั่งยืนต่อไป โดยหนึ่งในมาตรการการปรับปรุงการทำประมงในบริเวณอ่าวคุ้งกระเบนนั้น เป็นมาตรการการปรับปรุงการทำประมงปูม้า ซึ่งได้มีการออกประกาศ และข้อบังคับต่าง ๆ เช่น การกำหนดขนาดความกว้างกระดองของปูม้าที่ถูกนำมาใช้ประโยชน์ นั่นคือไม่ต่ำกว่า 6 เซนติเมตร การกำหนดขนาดตาอวนห้ามต่ำกว่า 2.5 นิ้ว เป็นต้น (สมาคมอาหารแช่เยือกแข็งไทย, 2555) รวมไปถึงมาตรการในการลดการใช้ประโยชน์สัตว์น้ำพลอยได้ลง 20% โดยผู้วิจัยได้รับการสนับสนุนงบประมาณแผ่นดิน ปีงบประมาณ 2559 ในการศึกษาสถานภาพของทรัพยากรปูม้า และสัตว์น้ำพลอยได้ ภายหลังจากการออกมาตรการการปรับปรุงการทำประมงในบริเวณอ่าวคุ้งกระเบน ซึ่งโครงการดังกล่าวกำลังจะเริ่มดำเนินการในช่วงเดือนตุลาคม 2558 ซึ่งในมุมมองของผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรจะได้มีการดำเนินการวิจัยแบบต่อเนื่อง เพื่อศึกษาถึงผลการดำเนินงานจากการกำหนดมาตรการการปรับปรุงการทำประมงดังกล่าวในพื้นที่อ่าวคุ้งกระเบน ครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษา 2 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นที่ 1 การศึกษาการเปลี่ยนแปลงพลวัตประชากรของปูม้า ความหลากหลายทางชีวภาพของสัตว์น้ำพลอยได้ ภายหลังจากมีมาตรการการปรับปรุงการทำประมง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสัตว์น้ำเศรษฐกิจในกลุ่มของครัสเตเชีย และมอลลัสก์ ซึ่งมีความสำคัญทั้งในด้านเศรษฐกิจ และในด้านนิเวศวิทยาชายฝั่ง ซึ่งในบริเวณอ่าวคุ้งกระเบนพบสัตว์น้ำทั้งสองกลุ่มนี้มีความอุดมสมบูรณ์ในระบบนิเวศแหล่งหญ้าทะเล และป่าชายเลน (นภดล คำชาย, 2547) โดยการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชฯ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีด้วย ซึ่งมีแผนแม่บทระยะ 5 ปีที่หก (ตุลาคม 2559- กันยายน 2564) ในกิจกรรมที่ F1A2 ในการสำรวจรวบรวมตัวอย่างทรัพยากรทั้งชีวภาพ กายภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเก็บในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ตัวอย่างแห้ง ตัวอย่างดอง หรือชิ้นส่วนที่มีชีวิต ข้อมูลพันธุกรรม เป็นต้น ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะนักวิจัยที่

ทำงานวิจัยภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี และได้ศึกษาวิจัยในบริเวณอ่าวคู้กระเบนมาเป็นระยะเวลาานาน และในบริเวณนี้จัดเป็นพื้นที่นอกมหาวิทยาลัย ภายในรัศมี 50 กิโลเมตร ผู้วิจัยจึงมีความต้องการที่จะศึกษาสถานภาพของความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรปูม้า และสัตว์น้ำพลอยได้ (กลุ่มปู) ในระดับของความหลากหลายชนิด และความหลากหลายทางพันธุกรรม เพื่อจัดทำเป็นฐานข้อมูลเผยแพร่ของมหาวิทยาลัย และเพื่อการวางแผนการใช้ประโยชน์สัตว์น้ำอย่างยั่งยืน ตลอดจนการนำไปใช้ประโยชน์เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำในกลุ่มคริสต์เซีย และหอยที่ใกล้สูญพันธุ์ในอนาคตด้วย ส่วนประเด็นที่ 2 เป็นการศึกษาแหล่งที่อยู่อาศัยของปูม้า และสัตว์น้ำพลอยได้ ได้แก่ การกระจายของแหล่งหญ้าทะเล ภายหลังจากมีมาตรการการปรับปรุงการทำประมง นั่นคือ การเกิดขึ้นของแหล่งหญ้าทะเล ภายหลังจากมีการปลูกหญ้าทะเลทั้งบริเวณหาดเจ้าหลาว และบริเวณอ่าวคู้กระเบน และประเด็นที่ 3 คือ เรื่องของการสร้างความตระหนักในทรัพยากรปูม้า และสัตว์น้ำพลอยได้ต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยใช้แบบจำลองทางนิเวศวิทยา ที่จำลองมาโดยใช้ข้อมูลจากการศึกษาในประเด็นแรกมาสร้าง แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มชาวประมง กลุ่มผู้กำหนดนโยบาย และกลุ่มเยาวชน ซึ่งการศึกษาดังกล่าวจะช่วยทำให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเห็นสภาพปัญหา และแนวทางการแก้ไข ผ่านการสวมบทบาทสมมติ ในฐานะผู้ใช้ทรัพยากรปูม้า และสัตว์น้ำพลอยได้ หรือในฐานะผู้ที่มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย อันจะเป็นการทำให้เกิดการจัดการทรัพยากรปูม้าอย่างบูรณาการ เพื่อความยั่งยืนอย่างแท้จริง

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพลวัตประชากรปูม้า และความหลากหลายทางชีวภาพสัตว์น้ำพลอยได้ในบริเวณหญ้าทะเล และป่าชายเลน อ่าวคู้กระเบน จังหวัดจันทบุรี ภายหลังจากเข้าสู่มาตรการปรับปรุงการทำประมง
2. เพื่อสนองพระราชดำริในโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาองค์ความรู้เชิงปริมาณ และคุณภาพของประชากรปูม้า และสัตว์น้ำพลอยได้ ภายหลังจากการประกาศใช้มาตรการปรับปรุงการทำประมง เช่น การกำหนดขนาดตาอวน และการลดการใช้ประโยชน์สัตว์น้ำพลอยได้ 20% บริเวณหญ้าทะเล และป่าชายเลน อ่าวคู้กระเบน จังหวัดจันทบุรี เป็นระยะเวลา 1 ปี

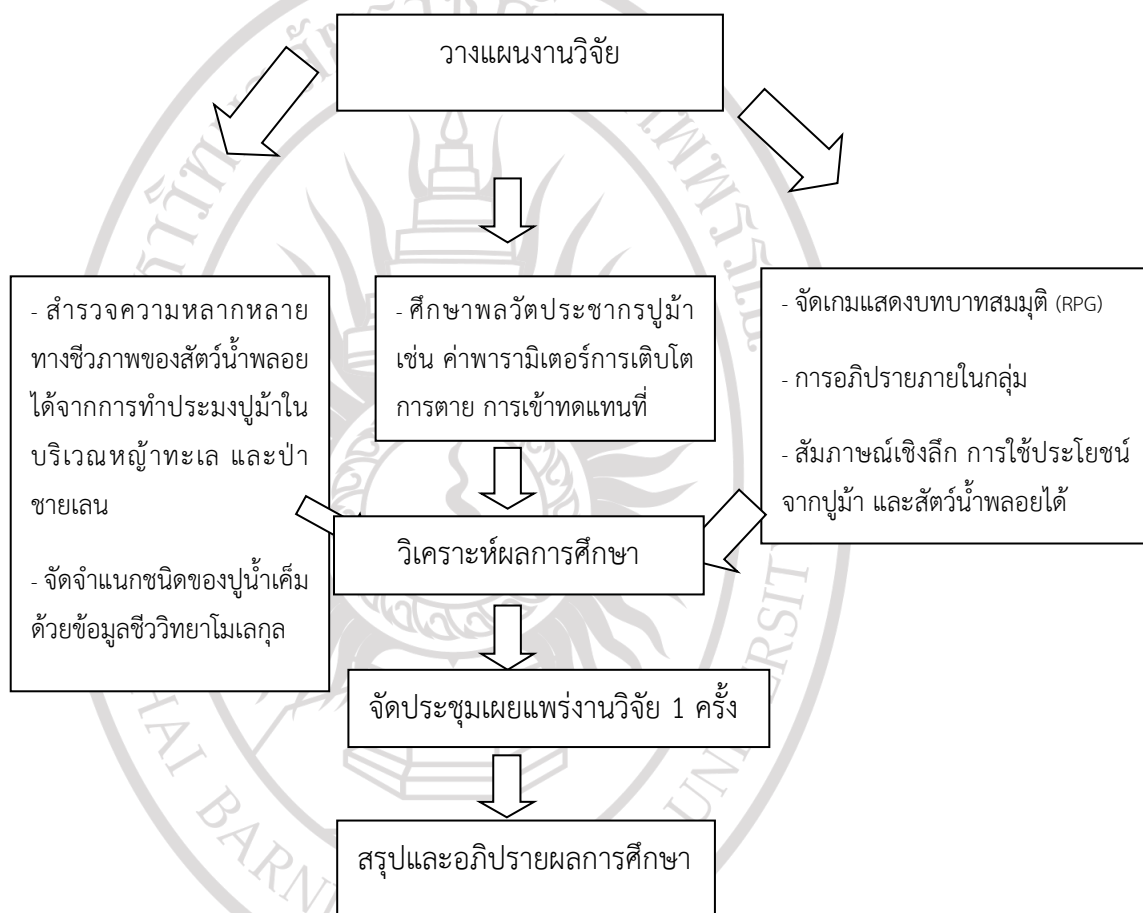
1.4 ประโยชน์ของการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ของงานวิจัยในครั้งนี้เพื่อที่จะศึกษาการเปลี่ยนแปลงพลวัตของปูม้า และความหลากหลายทางชีวภาพของสัตว์น้ำพลอยได้ในกลุ่มคริสต์เซีย และกลุ่มหอยในบริเวณแหล่งหญ้าทะเล และป่าชายเลน ทะเล ภายหลังจากที่ได้มีมาตรการของประมงจังหวัด และศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคู้กระเบนฯ โดยถ้าหากมาตรการการปรับปรุงการทำประมง มีประสิทธิภาพที่ดี ย่อมทำให้แนวโน้มของผลผลิตของสัตว์น้ำ มีแนวโน้มที่จะมีจำนวนชนิดที่หลากหลาย และมีปริมาณดีขึ้น หรือ

สูงขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่ผ่านมา โดยพิจารณาจากตัวชี้วัดทางชีววิทยา นิเวศวิทยา และความคิดเห็นของชุมชน

1.5 กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้มีกรอบแนวคิด ดังภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี